

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

КАФЕДРА СТАТИСТИКИ



**«СТАТИСТИКА – ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТУДЕНТСЬКИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 4

Частина І



**Одеса
2018**

АНАЛІЗ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Любович А. А.¹, Тарасова К. І.²

1 – студент, кафедра статистики,

2 – канд. екон. наук, кафедра статистики

Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Любович А. А., Тарасова К. І. Аналіз харчової промисловості України. У статті розглянуто сучасний стан харчової промисловості України, проаналізовано ключові проблеми та здійснено оцінку основних її економічних показників, на підставі яких сформульовані перспективи розвитку харчового виробництва. Проаналізовано динаміку та регіональні особливості харчової промисловості в Україні. Розглянуто структуру доходів від продажу харчових продуктів.

Ключові слова: харчова промисловість, виробнича діяльність, обсяг реалізації, продукція, індекс виробництва та реалізації.

Любович А. А., Тарасова К. И. Анализ пищевой промышленности Украины. В статье рассмотрено современное состояние пищевой промышленности Украины, проанализированы проблемы и осуществлена оценка основных ее экономических показателей, на основании которых сформулированы перспективы развития пищевого производства. Проанализирована динамика и региональные особенности пищевой промышленности в Украине. Рассмотрена структура доходов от продажи пищевых продуктов.

Ключевые слова: пищевая промышленность, производственная деятельность, объем реализации, продукция, индекс производства и реализации.

Liybovych A. A., Tarasova K. I. Analysis of food industry in Ukraine. The article considers the current state of the food industry of Ukraine, analyzes the key problems and evaluates its main economic indicators, on the basis of which the prospects of development of food production are formulated. The dynamics and regional features of the food industry in Ukraine are analyzed. The structure of income from the sale of food products is considered.

Keywords: food industry, production activity, sales volume, production, production and sales index.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Любович, А. А. Аналіз харчової промисловості України [Текст] / А. А. Любович, К. І. Тарасова // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 4. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2018. – С. 128 – 135.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах пошуку стратегій та алгоритмів виходу з глобальної кризи особлива увага надається розвитку промисловості та промислової політики. Харчова промисловість завжди вважалася для України пріоритетною і стратегічно важливою галуззю, яка здатна забезпечити не тільки потреби внутрішнього ринку, а й світового. 22% у структурі реалізації промислової продукції, 47% у структурі доходу АПК забезпечує пріоритетність досліджень тенденцій та перспектив розвитку саме цієї галузі. Доступність харчових продуктів, їх якість та екологічність впливають на рівень продовольчої безпеки держави, виступають індикаторами її соціальної стабільності [1, с. 193].

Ефективна, високопродуктивна, динамічно зростаюча харчова промисловість є пріоритетом в забезпеченні економічної безпеки держави та досягненні високої національної конкурентоспроможності, тому актуальним і важливим є аналіз стану харчової промисловості, виявлення проблем у її функціонуванні та визначення шляхів їх вирішення з метою забезпечення подальшого розвитку галузі та економіки держави в цілому.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженням актуальних питань, пов'язаних з розвитком харчової промисловості, виробництвом харчових продуктів, розробленням ефективного організаційно-економічного механізму в продовольчій сфері, підвищенням ефективності інноваційного потенціалу галузі та всебічним вивченням проблем наукового забезпечення харчової промисловості займалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені: П.П. Борщевський, О.Б. Бутнік-Сіверський, Л.В. Дейнеко, А.О. Заїнчковський, А.О. Коваленко, Д.Ф. Крисанов, І.І. Лукінов, П.В. Осипов, В.В. Прядко, М.П. Сичевський, Л.В. Старшинська, Л.Г. Чернюк та багато інших.

Метою роботи є аналіз харчової промисловості України та виявлення основних тенденцій її розвитку.

В минулому Україна мала досить розвинуту, структуровану та різноманітну промисловість, яка виробляла великий асортимент продуктів харчування. Економічна роль харчової промисловості в розвитку економіки визначається, насамперед, тим, що вона забезпечує населення продовольством промислового виробництва. Вона нараховує 25 різних галузей. За вартістю валової продукції (майже 20%) вона поступається тільки машинобудуванню та металообробці, за кількістю промислового виробництва потенціалу (10,1%) займає третє місце в структурі промислового комплексу, а за вартістю промислово-виробничих фондів – п'яте.

Провідними фондами харчової промисловості є борошномельна, круп'яна, хлібопекарська, цукрова, олійно-жирова, плодоовочевоконсервна, м'ясна, молочна, харчосмакова, кондитерська, виноробна та інші галузі. В загальній структурі виробництва продовольства найбільша частка, понад 27,9%, припадає на продукцію олійно-жирової промисловості, 13,3% – м'ясо та м'ясної продукції, 10,5% – молочні продукти, 11% – напої.

Як засвідчують дані, представлені на рис. 1, з 2007 по 2009 роки ре-

зультативність галузі знижувалася в середньому на 3-6% щорічно, внаслідок негативного впливу світової фінансової кризи на економіку України загалом та на діяльність підприємств харчової промисловості зокрема. З 2009 по 2012 роки приріст в обсягах виробництва складав щорічно 1-3 %. За останні 4 роки динаміка обсягів виробництва була нестабільною. Спади виробничої діяльності спостерігалися у 2013 та 2015 роках, на 5% та 10,7% відповідно, зростання виробництва – на 2,5% та 3,9% у 2014 та 2016 роках [2, с. 235].

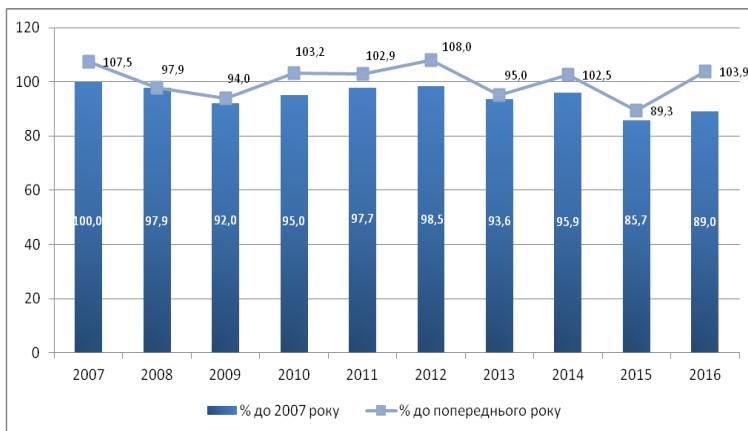


Рис. 1. Динаміка індексів виробництва продукції харчової промисловості, 2007-2016 рр.

Але в цілому, порівняно з 2007 роком, лінія тренду свідчить про загальну тенденцію до зниження темпів виробництва, що є наслідком низької платоспроможності населення.

Починаючи з 2012 року харчова промисловість на загальнодержавному рівні займає перше місце за обсягами реалізованої промислової продукції серед всіх галузей промисловості та має позитивну динаміку питомої ваги [4, с. 12].

У 2012 році було реалізовано продукції на суму 254,5 млрд. грн., що склало 18,2% в загальному обсязі (рис. 2). В 2013 році обсяги реалізованої продукції галузі склали 261,8 млрд. грн. або 19,3% від загального обсягу в Україні. В 2014 році реалізовано продукції на суму 254,5 млрд. грн., що складає 21,5% промислової продукції. В 2016 році частка харчової промисловості в загальних обсягах реалізації промислової продукції становила 24,4%, включаючи напої та тютюнові вироби [3].



Рис.2. Динаміка індексів реалізації харчової продукції в загальному обсязі промислової продукції, 2012-2016 рр.

На регіональному рівні розподіл по обсягах виробництва за 10 років також змінився. У 2007 році лідерами у виробництві продукції харчування були: м. Київ (20,4% загальнодержавного обсягу виробництва продуктів харчування), Київська область (7,8%), Донецька (7,5%), Дніпропетровська (6,8%), Вінницька (6,2%) та Харківська (5,1%) області.

У 2016 році найбільші обсяги виробництва мали м. Київ (18,17%), області – Вінницька (8,8%) Київська (7,6%) Полтавська (7,45%), Дніпропетровська (7,13%), Харківська (6,2%), Черкаська (6,1%). Сім регіонів забезпечили 61,5% обсягів виробництва харчової промисловості України у 2016 році [3].

У 2016 році порівняно з попереднім періодом сім областей знизили обсяги виробництва в середньому на 2-7%, а саме: Волинська (-7%), Дніпропетровська (-5%), Рівненська (-7,1%), Житомирська (-2,7%), Херсонська (- 2,2%) та Чернівецька область (-1,1%). Усі інші області мали позитивну динаміку індексів виробництва [2, с.3]. Значення харчової промисловості для значної частини областей дуже важливе, так як її вага в загальному обсязі реалізованої продукції цих регіонів займає по над 35% (Рис.3).

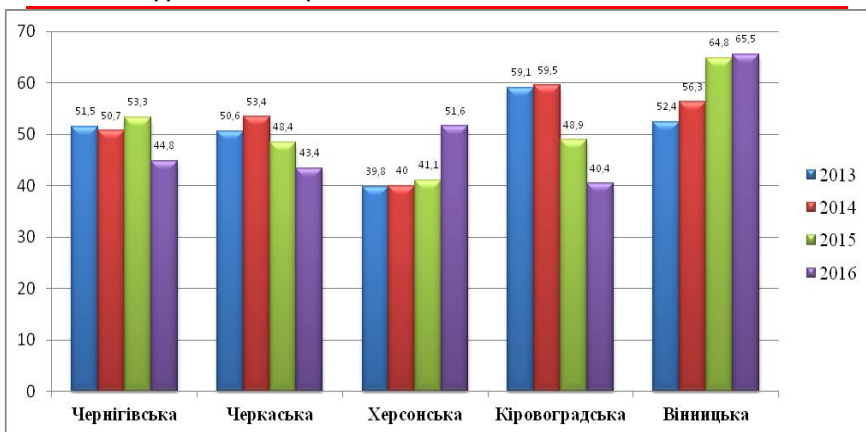


Рис. 3. Динаміка частки харчової промисловості в загальному обсязі реалізації продукції по окремих регіонах України у 2013-2016 роках, %

У структурі доходу від продажу харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів за 2016 рік найбільша частка припадає на дохід від продажу олії і тваринних жирів – 25,9%, на напої – 10,7%, на реалізоване м'ясо та м'ясні продукти – 13,3%, на дохід від молочної продукції – 10,5%, на хліб та хлібобулочних вироби 7,2%, на дохід від реалізації інших харчових продуктів (цукру, какао, шоколаду, тощо) – 14,9%. Структуру доходів від продажу харчових продуктів зображено на рис.4

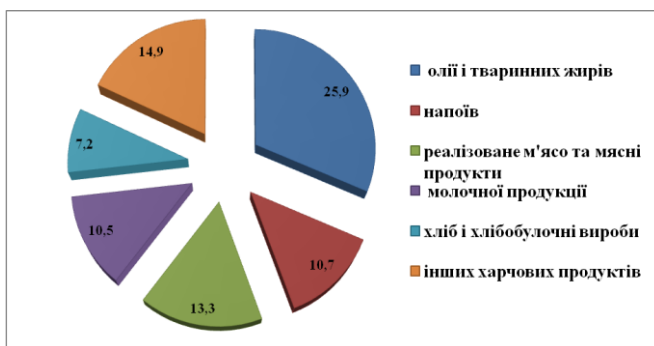


Рис.4. Структура доходів від продажу харчових продуктів в 2016 р., %

З метою аналізу обсягів виробництва окремих видів продуктів харчування визначимо та проаналізуємо індекси обсягу виробництва для основних груп харчових товарів (табл. 1).

Зміна обсягів виробництва основних видів продукції харчової
та переробної промисловості з 2011 по 2016 роки

Види продукції	Цепні темпи приросту, %				
	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, тис.т.	-3,4	1,6	-11,0	-9,3	17,2
М'ясо великої рогатої худоби заморожене, тис.т.	-9,0	56,8	-31,5	19,0	-31,9
М'ясо свиней свіже чи охолоджене, тис.т.	-5,4	16,2	15,8	0,4	-0,8
М'ясо свиней заморожене, тис.т.	54,7	-20,3	36,8	8,3	-22,9
М'ясо свійської птиці свіже чи охолоджене, тис.т.	0,	12,6	-8,7	0,3	4,8
М'ясо свійської птиці заморожене, тис.т.	9,6	84,1	14,4	13,8	35,4
Вироби ковбасні, тис.т.	0,7	0,0	-9,2	-11,6	-1,3
Соки фруктові та овочеві (крім сумішей) , тис.т.	18,3	2,4	-5,0	-40,0	-12,1
Овочі консервовані натуральні, тис.т.	-18,8	-5,6	22,0	0,7	-6,2
Олія соняшникова нерафінована та її фракції, тис.т.	19,7	-10,5	29,3	-15,6	18,5
Маргарин і жири харчові подібні, тис.т.	-8,6	-13,7	-4,2	-29,2	-4,2
Молоко , тис.т.	2,0	6,6	14,9	-13,2	-4,5
Масло, тис.т.	15,5	6,4	20,9	-10,5	-1,0
Сир свіжий неферментований, тис.т.	3,3	5,9	-10,8	-9,2	2,7
Сири жирні, тис .т.	-5,6	-1,8	-21,2	-4,6	-8,9
Борошно, тис.т.	0,3	-1,5	-8,1	-8,1	-10,5
Хліб та вироби хлібобулочні, тис.т.	-4,4	-7,4	-13,1	-9,3	-8,8
Цукор білий кристалічний, тис.т.	-17,1	-41,1	62,7	-28,9	35,0
Шоколад, тис.т.	-0,9	-2,9	-29,0	-22,1	-7,1
Вироби кондитерські цукрові, тис.т.	-5,2	-7,3	-7,9	2,2	-4,2
Соуси, тис.т.	0,0	-2,7	-5,0	-10,6	-4,6
Спреди, тис.т.	-9,6	-1,8	-2,6	-30,9	-22,0
Коньяк, бренді, млн.дал.	-2,1	-2,2	-42,2	15,4	-7,8
Горілка, млн.дал.	1,2	-17,2	-23,2	-13,5	-10,9
Пиво солодове, млн.дал.	-2,0	-7,7	-11,7	-19,4	-7,7
Води негазовані, млн.дал.	11,9	7,4	-10,9	0,0	18,1
Води газовані, млн.дал.	-1,3	-8,8	-6,8	-11,9	-1,4

продовження таблиці 1

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Напої безалкогольні, млн. дал.	-0,7	-12,5	-7,9	-5,2	7,3
Сигарети, млрд. шт.	-1,7	-8,3	-0,1	8,0	5,7

Проаналізувавши дані табл. 1, можна зробити висновок, що у 2016 році порівняно з 2015 роком найбільший темп приросту спостерігається у виробництві замороженого м'яса свійської птиці (35,4%) та виробництві соняшникової нерафінованої олії (18,1%). Найбільше зниження обсягів виробництва в категорії – свинного замороженого м'яса (22,9%), замороженого м'яса великої рогатої худоби (31,9%) та виробництві спредів (22%).

В цілому, у 2016 році порівняно з 2015 роком збільшилися обсяги реалізації: м'яса та м'ясних субпродуктів на 9,6%; олії, маргарину та жирів на 18,3%; цукру на 34,4%; мінеральних вод та безалкогольних напоїв на 6,9%. Протягом досліджуваного періоду відбулося зменшення споживання: соків та консервів на 4,1%, молочної продукції – на 3,2%, хліба та хлібобулочних виробів на 5,7%, кондитерських виробів на 3,3%, бакалійної продукції на 7,6%, спиртних напоїв на 19,7%.

Висновки. Харчова промисловість в господарському комплексі України є найбільшою і найважливішою серед галузей промисловості. Основною метою харчової промисловості є задоволення потреб людини в їжі. За добрих умов функціонування вона приносить чималу частину державного бюджету.

Звичайно, розміщення цієї галузі промисловості здебільшого залежить від природно-ресурсного фактора, але в той же час вона орієнтується й на споживача. На території нашої держави розташовані досить родючі ґрунти та сприятливі кліматичні умови для розвитку харчової промисловості. На розвиток харчової промисловості також вплинув і історичний фактор, оскільки Україна завжди вважалась аграрною державою, тому на її території в різні часи розвивались такі комплекси, як зернопродуктовий, бурякоцукровий, олійнопродуктовий та інші [6, с. 43].

Проте, в період переходу до ринкової економіки харчова промисловість зазнала великого негативного удару й тому її розвиток дещо занепадав. Але в останні роки помічається стрімкий підйом і поліпшення її стану. Потужні харчові підприємства розташовані в основному в великих містах у районах з доброю ресурсозабезпеченістю. Для удосконалення харчової промисловості потрібно виконувати ряд процедур в економічній сфері [7, с. 261].

Звичайно, для цього потрібна й фінансова підтримка з боку держави, але вклавши деяку суму грошей у її розвиток, принесе непогану віддачу в бюджет держави. Тому багато підприємців зайняті саме у цій сфері з метою нагромадження капіталу, як власного, так і державного. Тому, на мою думку, в подальші роки харчова промисловість буде досить на високому рівні, як по якості продукції, так і прибутковості.

Основними чинниками, які визначають тенденції подальшого розвитку харчової промисловості, є наявність сировинних ресурсів, потужнос-

тей для розвитку, попиту на продукцію та коштів для фінансування розвитку підприємства. Варто зауважити, що всі зазначені чинники функціонування харчової промисловості дозволяють, на наш погляд, цілеспрямовано зорієнтувати підприємства на випуск конкурентоспроможної продукції, розміщення власного капіталу в їхній ефективний розвиток і виробництво на основі реального врахування економічних можливостей та вимог сучасного ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шерман Є.М. Організаційно-економічний механізм розвитку підприємств харчової промисловості: дис.... канд. ек. наук : 08.00.04 / Шерман Євген Михайлович; М-во освіти і науки України, Херсонський національний технічний Університет – Херсон, 2015. – 247 с. : іл. – Бібліогр.: 215.
2. Промисловість України у 2011-2015 роках: статистичний збірник / Держ. ком. статистики України ; [за ред. І.С. Петренко]. – Київ: видво Держ. стат. України, 2016. – 379 с.
3. Держстат України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 17.03.2017)
4. Основні показники роботи харчової промисловості України доповідь / Департамент продовольства Міністерства аграрної політики та продовольства України, 2015. - 15 с.
5. Бутко М.П. Розвиток харчової промисловості в регіональних господарських системах України / М.П. Бутко, А.Г. Ясько // Агросвіт. Економіка АПК. - 2010.- №9. – С. 11.
6. Пашнюк Л.О. Харчова промисловість України: стан, тенденції та перспективи розвитку / Пашнюк Л.О // Економічний часопис ХХІ. Економіка та управління підприємством. - 2012. - №9-10. – С.60
7. Новойтенко І.В. перспективи розвитку харчової промисловості в Україні / Новойтенко І.В. Слободян Н.Я., Малиновський В.В. // Глобальні та національні проблеми економіки: зб. наук. пр. / Миколаївський нац. у-т ім. В.О. Сухомлинського. – Миколаїв: вид-во Мик. нац. ун-ту, 2016. – Вип. 11. – С.460.
8. Ольвінська Ю. О. Актуальні проблеми розвитку малих підприємств Одеської області [Електронний ресурс] / Ю. О. Ольвінська // Ефективна економіка: наукове видання Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. - 2015. - №2. – Режим доступу до журналу: <http://www.economy.nayka.com.ua>